

Modern çağdan benim anladığım, insanların hayatları ve bu hayatlarında yapıp ettikleriyle, aldıkları somut sonuçlar arasındaki bağın giderek zayıfladığı bir indirekt cennete düştüğümüz.

Marx'ın yabancılaşma dediği durum, eskiden insanlar toprakla doğrudan ilgilenir, verdikleri emeğin karşılığı çıkan ürünü de doğrudan görürlerdi, şimdilerde çoğu insan yaptığı işin doğrudan etkisini görmüyor. *Beyaz yakalı* tabir edilen sınıfın geneli böyle.

Bunun getirdiği bir sarhoşluk var. *Organizasyon sarhoşluğu*. Aldığınız riskin hayatınızda doğrudan bir etkisi yoksa veya *o kadar da fazla* değilse, daha çok risk alırsınız. Anlamsız risklerle kumar oynamaya başlarsınız. Konu başkalarının (patronun veya hissedarların) parasıysa, daha çok, daha kolay kumar oynarsınız. Bahsi doğru yaparsanız, başarı sizin, yanlış yaparsanız başarısızlığı paylaşacak diğerleri var.

İnsanların çoğunun işi böyle: Avukatlar diyelim, davayı kazanınca alınan tazminata ortak ama kaybedince bir zarar görmüyorlar, borsa aracılığı tahminleri tutarsa komisyon alıyor ama tutmazsa zarara ortak olmuyor, hemen bütün sektörlerde böyle insanlar var, *teorik olarak* itibarları zedeleniyor ama aslında o kadar da zedelenmiyor. Toplum en büyük meseleyi bir ayda unutan kişilerden oluşuyor, bunlar açısından itibar o an bulunan konum demek ve yeterince iyi kullanırsanız, asla haksız çıkmazsınız.

O halde, nasıl bir düzenleme olmalı ki, insanların risk hesaplarında daha gerçekçi olmaları sağlansın?

En önemli mesele herhalde riski alanın kişisel kaynaklarıyla alması veya almaması. Şirketlerin çoğu profesyonel yöneticiler tarafından yönetiliyor, bu insanların bu şirketlerle olan risk ilişkisinin kişisel hale getirilmesi gerek. Bu da ister istemez, insanların *başkalarının parasıyla* iş yapmaması anlamına geliyor.

Herkesin kendi parasıyla iş yaptığı bir ekonomik düzen nasıl olur? Bir fikrim var, bir ihtiyacı çözeceğim ve iş kurmak istiyorum ama ufak bir sorunum var, sermayem yok. Bugünkü durumda gidip bankadan borç alıyorum. *Başkalarının parası* olmazsa, bunu nasıl yaparım?

Bu aslında uygun bir örnek değil, çünkü borç şahsi olduğunda da risk getiriyor. Ödeme imkanım olup olmadığına bakmadan borç vermiyorlar ve bu *ödeme imkanı* genelde, zaten elimde bulunması gereken kaynaklar oluyor.

O halde bahsedilen durum şu: İnsanların kendi servetlerini başkalarına yönetirme imkanı ortadan kalkmalı. Başkasının sermayesiyle, onun adına iş yapmak uygun olmaktan, makul olmaktan çıkarılmalı. Bir insan sadece kendi servetiyle risk alabilmeli.

O zaman paranın nimetinden yararlanıp, külfetini başkalarına tevdi eden bir yapı yerine, insanların ya parayı kullandıkları veya bunu başkalarına *borç* verdikleri bir ekonomik yapı lazım. *Borcun* karşılığı da faizsiz tabii, çünkü faiz kişinin başkasının emeğiyle, gayret sarfetmeden para kazanması oluyor.

Böyle bir ekonomik düzen, paranın akışı üzerinde kurduğu çeşitli sınırlamalarla yürüyebilir. Liberal ekonomi gibi değil, *para* herhangi bir emtia değil, kişinin kendisine bağlı ve onun kullanımı başkalarına devredilemez, bununla beraber Sosyalizm gibi planlı da değil, insanların ne iş yapacağına, hangi sektörde çalışacağına merkezi bir otorite karar vermiyor.

Yavaş yavaş düşünelim, bakalım, nasıl bir düzenleme bunu gerçekleştirebilir.